III

Vytautas Kubilius

Du nusilenkimai persų lyrikai

Iš visų didžiųjų Oriento literatūrų persų literatūra stovėjo arčiausiai Lietuvos pagal teritorinį žemėlapį. Lietuvos—Lenkijos valstybės pasiuntiniai vykdavo su diplomatinėmis misijomis į Bachčisarajų, Bucharą, Stambulą, kur farsi kalba (kitados gyvoji šiaurės iraniečių — persų ir rytų iraniečių — tadžikų kalba) turėjo tokį pat tarptautinės literatūrinės kalbos statusą, kaip Lietuvoje lotynų kalba. XIX a. pradžioje Vilniaus universitete buvo įvestas farsi kalbos kursas, o laikraštis „Dziennik Wileński" 1821 m. išspausdino Hafizo gazeles, išverstas į lenkų kalbą [1].

Tačiau lietuvių dvasinė savimonė liko abejinga artimiausiam literatūrinio Oriento atstovui. Nacionalinio išsivadavimo judėjimas pastatė lietuvių kultūrą į pasipriešinimo despotijai pozicijas, kur iškalbingos persų kasidės valdovams ir jų giminaičiams atrodė gėdingas pataikūniškumas ir elgetavimas (panegirikomis persų poetai užsidirbdavo kasdieninės duonos kąsnį). Lietuvių literatūrą maitino politiniai ir socialiniai konfliktai, ir jų draskomas rašytojas negalėjo pasitraukti į saulėto epikūriškumo, skaidrios išminties lygumą, kuri taip sužavėjo J. V. Getę, įsiskaičiusį Hafizo eiles. Dabartis stūmė lietuvių literatūrą į psichologinę individualizaciją, konkretų vaizdą, kalbos paprastumą, ir jau nebuvo kada atsigręžti į persų lyrikos svaiginančias hiperboles (*Dievas tik ėmė maišyti dulkes, kad sukurtų mus, žmones,— / O aš jau mylėjau tave ir kentėdamas troškau* — Džami [2]), aukštas laipsniavimo pakopas, žaismingą ceremoningumą ir aforistinį blizgesį. „Rytų stilius", paplitęs Europos literatūroje kaip puošnaus kalbėjimo maniera, sudaryta iš

[1] *Bieliński J.* Universytet Wileński. II. Kraków, 1899—1900, s. 728—729.

[2] *Джами.* Газели.— В кн.: Ирано-тарджикская поэзия. М., 1974, с. 391.

persų lyrikos realijų ir vaizdinių klišių (*šachas, emiras, Širazas, tavo liemuo kaip kiparisas, vynas ir juodos kasos...*), iš lemtingos meilės, fantastiškų nuotykių ir paslaptingos aplinkos motyvų (pvz., Haufo pasakos), neprigijo lietuvių literatūroje, valstietiškoje savo mąstymo pradmenimis, kuriems svetimas grynas vaizduotės žaismas ir rafinuota forma.

Tačiau nepastebėti klasikinės persų poezijos jau buvo neįmanoma, kai J. V. Getė 1820 m. iškėlė Hafizą kaip aukščiausią poezijos meno etaloną *(Hafizai, su tavimi, su tavimi vienu / Aš noriu varžytis)* [3], o persiškos gazelės bei rubajatai įėjo į šiuolaikinės poetikos repertuarą (S. Georgės, H. fon Hofmanstalio, Viač. Ivanovo, V. Briusovo kūryba). Butkų Juzė rinkinyje „Žemės liepsna" (1921) paskelbė 8 originalius rubajatus. J. Baltrušaitis, matyt, pagautas persų lyrikos lakoniškumo, kalbėjo: „Juo toliau gyvenu, juo labiau manau, kad eilėraščiai bendrai neprivalo turėti daugiau kaip keturias eilutes". V. Mykolaitis-Putinas knygoje „Būties valanda" (1967) paskelbė poemėlę „Rytų motyvais", sudarytą iš meilės himnų ir elegijų. Kūrinio suskirstymas į dialogines partijas, personažų charakteristikos ir vardai *(Suleika)*, rytietiškas veiksmo koloritas *(dykuma, palmė, minaretas, Alachas)* buvo nusižiūrėta iš J. V. Getės rinkinio „Vakarų—Rytų divanas", prisodrinto Hafizo gazelių atgarsiais. A. Drilinga, dalyvavęs lietuvių literatūros ir meno dekadoje Tadžikijoje 1969 m. rudenį, parašė keturias „tadžikiškas" gazeles, imituodamas kanoniškas persų poezijos temas, įvaizdžius, žodžių žaismą. *Ak, ištrauk tą juodą strėlę iš šiaurietiškų akių, / Ak, kodėl, kalnų gazele, kalnuose tu nesustoji, / Aš vis tiek tave surasiu ir pririšiu prie uolos / Šio eilėraščio eilutėm tavo ilgas kojas* [4]. Tačiau lietuvių lyrikai rubajatai ir gazelės liko vis dėlto egzotiškomis formomis, tinkančiomis vienkartinėms išvykoms, o ne pastoviai eksploatacijai. Lietuvių poetinė mąstysena, dramatiška savo ištakomis, neprisiėmė dekoratyvinės statikos ir virtuoziško žaismo. Aforistinė žodžio disciplina, ištobulinta persų poezijoje *(Tu pasverk žodį ant tikslių*

[3] *Goethe.* Poetische Werke. III. Berlin, 1965, S. 29.

[4] *Drilinga A.* Monologų knyga. V., 1971, p. 76.

svarstyklių [5]), netapo privalomu kodeksu lietuvių eilėraštyje, paveldėjusiame dar iš nacionalinio judėjimo gadynės stiprias retorikos tradicijas, pateisinančias daugiažodiškumą, kuris protarpiais virsta gana rimtu poetinio žodžio negalavimu.

Nejausdami dvasinės giminystės ir nesimokydami miniatūrinio piešinio gracijos, lietuvių poetai nesirūpino garsinti persų lyrikos savo kalba. Hafizo kūryba, versta į vokiečių kalbą net 5 kartus iš naujo vien XIX amžiuje, susilaukė pirmo lietuviško vertimo tik 1921 m. Gazelę „Meilės gyvata" išvertė Vydūnas, išsaugodamas tik reikšmes, bet ne poetinę formą. Vertėjas interpretavo tekstą pagal sufizmo (persų filosofinio ir religinio mąstymo srovė) teoriją: žemiškoji meilė yra tik tiltas į dieviškojo absoliuto meilę; poetas apsikabina mylimąją, vadinasi, jis susijungia su didžiąja realybe. . .[6] Vydūnas taip ir rašė savo komentare: „Kalbama šišon apie meilę į Aukščiausiąjį" [7]. Alegorinę prasmę pabrėžė ir vertimo sakiniai, pereinantys į moralizuojančius kreipinius: *Išeik iš savo širdies namų, jeib mylimasis čia gyventi galėtų. Geiduliai, kurie dabar čia auga, yra svetimi ateiviai* [8].

Proza buvo išverstas ir didžiojo persų epo — Firdousi „Šach Name" (1009—1010) — fragmentas „Rustemas ir Zorabas". Vertė Panevėžio mergaičių gimnazijos mokinės, vadovaujamos G. Petkevičaitės, iš rusiško vertimo, kurį atliko 1849 m. poetas V. Žukovskis, turėdamas prieš akis vokiškąjį F. Riukerto *(Rückert)* vertimą. Lietuviškame vertime, žinoma, išgaravo poetinės frazės energija, bet išliko šiokie tokie mitologinių hiperbolių *(pėdos smuko į akmenis kaip į smėlį* [9]*)* ir lakių aforizmų *(Atėjau kaip žaibas, išeinu kaip vėjas* [10]*)* pėdsakai, o emocinguose vaizdų paralelizmuose (tris kartus stoja dvikovon tėvas

[5] *Хисроу И.* Афоризмы.— Кн.: Ирано-таджикская поэзия, с. 96.
[6] *Рипка Ян.* История персидской и таджикской литературы, с. 225; *Levy R.* Persian Literature.— Kn.: Literatures of the East. New York, 1959, p. 79.
[7] *Hafis* [*Hafizas*]. Meilės gyvata.— Darbymetis, 1921, Nr. 2, p. 46.
[8] Ten pat, p. 47.
[9] *Firdusis (Abdul-Kazim-Manzuras).* Rustemas ir Zorabas. Vertimą taisė G. Petkevičaitė-Bitė ir St. Dabušis. K., 1931, p. 115.
[10] Ten pat, p. 124.

ir sūnus, nepažindami vienas kito) dar jautėsi dramatiška įtampa, bylojanti apie gėrio ir blogio antagonizmą kaip nepakeičiamą būties formulę, kurią įvedė į pasaulinę literatūrą senieji Irano raštijos tekstai [11].

Populiariausias buvo, aišku, Omaras Chajamas (1048—1122), elegantiškas skeptikas, epikūrietis ties nevilties slenksčiu, egzistencijos nerimo pritvinkusi siela, maištaujantis protas, nepaliestas mąstymo reglamentacijos, įsigalinčios persų literatūroje kartu su valstybės centralizavimu [12]. Jau 1921 m. V. Šliakys, Amerikos lietuvių literatas, skaitė kompozitoriui M. Petrauskui trejetą savo išverstų rubajatų [13]. Angliškasis E. Ficdžeraldo *(Fitzgerald)* vertimas, suteikęs Isfahano astronomui pasaulinę šlovę, buvo ne vieno lietuviško rubajato šaltinis. Juo rėmėsi N. Rastenis, paskelbęs 1936 m. Amerikos lietuvių spaudoje 101 rubajatą. Jis išlaikė kanonišką rimavimo schemą (a a b a), kaip ir E. Ficdžeraldas, bet gremėzdiškais žodžių junginiais visai pražudė žaismingą minties šokinėjimą ir sielvartingo poetiškumo dvasią. *Tą svarbų žaislą nuolatos Jis veda / Ant šachmatinės Dienų—Naktų veido: / Čia, ten kilnoja šachmatus, nukerta, / Ir vis po vieną vėl į spintą deda* [14]. Žymiai sklandesni buvo K. Jurgelionio vertimai, atlikti poeto ranka, tiesa, jau pavargusia ir sugrubusia, bet vietomis dar išgaunančia minties trajektoriją, simetrišką brėžinį ir net epigraminį kirtį. *Kaip šachais, ant dienų—naktų išmargintos lentos / Likimas žaidžia žmonėmis be pabaigos: / Tai čia, tai ten bejėgiai pastumia figūras, ir / Užmušęs — sumeta dėžutėn vieną po kitos* [15]. Jis išspausdino „Tėvynės" laikraštyje 114 rubajatų, naudodamasis eiliuotais E. Ficdžeraldo, T. Vraito *(Wright)* ir prozišku Dž. H. Mekarto *(J. H. Me Carthy)* vertimais. „Mano vertimas Omaro yra savotiškas, kai kuriuos kvatremus aš verčiau, griežtai prisilaikydamas ko-

[11] *Никитина В. Б., Паевская Е. В., Позднева Л. Д., Редер Д. Г.* Литература Древнего Востока. М., 1962, с. 107.
[12] *Рипка Ян.* История персидской и таджикской литературы, с. 277.
[13] *Rastenis N.* Khajamas. Rubajatai.— Tėvynė, 1936, rugsėjo 25.
[14] Ten pat.— Tėvynė, 1936, spalio 9.
[15] *Omaro Kaijamo* Rubajatos. Lietuviškai parafrazavo K. Jurgelionis.— Tėvynė, 1940, spalio 11.

kio nors angliško teksto, o kitus parafrazavau taip, kad perduoti dvasią (ne „literą") Omaro rubajų",— aiškino laiške K. Vairui-Račkauskui [16]. Savo „parafrazėse" K. Jurgelionis pabrėžia erotinį juslingumą, kartais ne visai skoningais vaizdais *(Atsuk vienos, atsuk kitos kojelės šoną)*, nebematydamas būties tuštumos, kurion žvelgė persų poetas per meilės ir amžinybės uždangas. Tragiškumo gaidą užglosto malonybiniais žodeliais, būdingais lietuviškam „dainingajam stiliui" *(akelės, meilutė)*, o persišką egzotiką, išsaugotą E. Ficdžeraldo vertimuose, keičia į lietuviškus poetinius vaizdinius, jau išmėgintus savo paties eilėrąščiuose *(įgijęs mergą skaisčią)*. Rubajatų stilistika užteršta barbarizmais ir tarties klaidomis pagal Amerikos lietuvių spaudos normatyvus. Ir vis dėlto K. Jurgelionis pirmasis pagavo būdingą šiai formai aforistinį vaizdo suspaudimą, žaibišką minties judėjimą, trumpą stabtelėjimą nerimuotoje trečioje eilutėje ir baigiamosios eilutės staigų trinktelėjimą. *Kad ir aplink pasaulyje būtų tamsu, / Bet tu esi čia prie manęs ir man šviesu, / Galbūt danguj meilužę gaučia tokią kaip ir tu, / Bet tu esi čionai, tatai danguj esu* [17].

J. Kuosa-Aleksandriškis, perkėlęs į lietuvių poetiką sudėtingas europinės lyrikos formas (rondo), išvertė 13 rubajatų iš prozinio F. Tuseno *(Toussent)* vertimo, įprasto prancūzų kultūroje. Persiškoji epigrama neteko poetinio grakštumo, suguldyta į lygias sakinių tieses, bet išryškėjo jos psichologinis pagrindas — vidinė ekstazė, tramdoma ironijos,— pranykstantis daugelyje eiliuotų vertimų. *Man kažkas sako: „Negerk daugiau, Chaijam!" Aš atsakau: „Kai esu girtas, aš girdžiu, ką kalba rožės, jazminai ir tulpės. Aš girdžiu net ir tai, ko mano mylimoji negali man pasakyti"* [18]. Nerimuotais jambais išvertė 12 rubajatų A. Churginas, išsaugodamas loginės progresijos greitą plėtotę ir švarias linijas, tvirtai surišdamas atskiras eilutes į vientisą strofą, kurioje pranyko prasminės pauzės ir perėjimų netikėtumas. Vienas geriausių jo vertimų skambėjo kaip visai tradicinis ketureilis. *Mėnulio spindulys nakties tamson įtvisko... / Gerk! eina vis trumpyn tavo dienų eilė. / Švytės, kaip visuomet, blankioji mėnesiena, / O tavo akys bus užgesusios seniai* [19].

Šis ilgas ir painus kelias į persų rubajatus („be jų neįmanoma įsivaizduoti pasaulinės poezijos viršūnių" [20]) jau tarybiniais metais buvo užbaigtas L. Brogos vertimų knyga, kurion sudėta 408 ketureiliai, tikriausiai ne visi Chajamo plunksnos pagimdyti [21]. Nemokėdamas farsi kalbos, kaip ir kiti lietuvių vertėjai, L. Broga ruošėsi vertimo darbui, galima sakyti, pagal tiksliųjų mokslų metodiką: turėjo po ranka rusišką pažodinį vertimą iš originalo, lietuvišką prozinį vertimą iš prancūzų kalbos, visus eiliuotus lietuviškus vertimus, o taip pat keletą poetinių vertimų į rusų kalbą (O. Rumerio, J. Tchorževskio, G. Pliseckio ir kt.). Versdamas jis siekė griežto struktūros brėžinio, tiksliai nušlifuotų perėjimų, įsiūbuojančių ir bloškiančių eilutes, loginės precizijos, atliepiančios epigraminiam stiliui, bet kartais nutildančios emocinį polėkį, tokį ryškų rusiškuose vertimuose.

Nauji lietuviški rubajatai išlaiko persiškų realijų ir persiškos stilistikos ornamentą, kurio nebebuvo K. Jurgelionio vertimuose. Išdidžia eisena praeina puošnios metaforos: *Nusviedė dangumi aušra liepsnos arkaną* [22], *Nuo*

---

[16] 1960 kovo 27 laiškas.— LKLI BR 73—17.

[17] Tėvynė, 1940, spalio 11.

[18] *Chaijam O.* Robajatai. Vertė J. Kossu-Aleksandravičius.— Dienovidis, 1938, Nr. 4, p. 179.

[19] *Chaijam O.* Ketureiliai. Vertė D. R. — Lietuvos aidas, 1940, kovo 13. Vėliau ketvertą šių vertimų A. Churginas išspausdino savaitraštyje „Kalba Vilnius" (1969, Nr. 1).

[20] *Брагинский И.* 12 миниатюр. От Рудаки до Джами. М., 1976, с. 148.

[21] XIII a. buvo žinomi trys Chajamo rubajatai, o paskui jų skaičius nuolat didėjo (*Рипка Ян.* История персидской и таджикской литературы, с. 188). Šiuo metu žinoma 5000 rubajatų, priskiriamų Chajamui. Mokslininkai neabejoja, kad jis yra maždaug 40 rubajatų autorius. Analitiniai ir statistiniai atribucijos metodai įžvelgia Chajamo autorystę dar 150—250 ketureilių (*Занд М.* Омар Хайям. Рубаийят.— Иностранная литература, 1971, № 2, с. 163). Bet I. Braginskis sako, kad „nė apie vieną ketureilį negalima visai tvirtai pasakyti, kad jų autorius yra ne kas kitas, o Chajamas" (*Брагинский И.* 12 миниатюр, с. 148).

[22] *Chajamas O.* Rubajatai. Vertė L. Broga. V., 1972, p. 37. Toliau tekste nurodomas tik puslapis.

džiugesio žiedų aš rinksiu po dulkelę (p. 124). Ryškiai plyksteli hiperbolė, nesiskaitanti su gyvenimiška logika, bet pilna triumfuojančios vidinės jėgos. *Tu vakar pažvelgei į Babilono šachą — / Ir krito jo žirgai ir bokštai, ir valdovė* (p. 158). Išbandomas kalambūrinis žodžių žaismas: *Pakelkime t a u r e s su purpuro vynu, / Kol mūs dienų t a u r ė lemties nesudaužyta* (p. 156). Natūraliai pulsuoja judri pašnekesio intonacija, neprispausta pamokslavimų ir aprašinėjimų. *Gyvenimas trapus, neleisk dienų perniek,— / Tai nuodėmė sunki. Gerk vyną ir mylėk. / Ar amžinas, ar ne pasaulis — kam tie ginčai? / Juk mes paliksim jį,— todėl ar ne vis tiek?* (p. 79).

L. Broga įvaldė racionalistinės minties akrobatiką — gracingus piruetus, atraminius šuolius, kalambūriškus apsivertimus — ironiškojo rubajato poetiką. Atskira eilutė virsta užbaigtu aforizmu, pakankamai skambiu savo aliteracijomis. *Ar dar ilgai tranų ir niekšų tarnas būsi? / Neprisirišk širdim prie atmatų it musė* (p. 150). O svarbiausia — per visą ketureilį eina vientisas judėjimas, kontrastiškai skaidomas griežtų judesių ir vėl jungiamas efektingų pakartojimų. *Mes amžių paslapties nežinom,— aš, nei tu. / Nerasime vardų žvaigždynam,— aš, nei tu. / Mes kalbamės abu pro skraistę. Ji nukris — / Ir dings, ką ligi šiol vadinom „aš" ir „tu"* (p. 22). Smarkiai įtempęs logiškojo sprendimo spiralę, L. Broga, aišku, išblaško ironiškų pustonių žaismą ir improvizacinį laisvumą. Bet ir rusiškuose vertimuose to pasigenda persų literatūros specialistai [23].

Lietuvių poetikos arsenalą L. Broga-vertėjas papildė dar viena persų lyrikos forma — gazele, kuri sunkiai pasiduoda transplantuojama į kitas kalbas dėl savo rimų sistemos (kiekviename dvieilyje — o jų būna iki 18 — tas pats rimas: aa ba ca da ir t. t.) ir virtuoziškai valdomos garsadermės. Anglų mokslininkai teigia, kad „gera gazelės imitacija yra visiškai neįmanoma anglų kalba" [24]. Lenkų poetas V. Dulenba verčia gazeles baltosiomis eilėmis, įrodinėdamas, kad išsaugoti prasmes ir įvaizdžius yra svarbiau, negu atkurti nepakartojamą skambesį. Rusų poetinio vertimo tradicija remiasi principu: kiekviena poetikos forma gali būti atkurta kitos kalbos priemonėmis.

Sunku kalbėti apie poetinį vertimą, kai nei vertėjui, nei kritikui neprieinamas originalas. Galbūt tai jau ne vertimas, o tik poetinės parafrazės? Rusiški, lenkiški, vokiški ir angliški Hafizo vertimai taip skiriasi savo formomis ir įvaizdžiais, tarytum būtų verčiama ne to paties autoriaus ir ne ta pati gazelė. Ir kas teisus — nežinia. Tad lieka vadovautis bendru įspūdžiu.

Iš rusiškų vertimų L. Broga išvertė 42 Hafizo (1325—1390) gazeles — šio žanro kulminaciją farsi kalba [25]. Nuo aštrios logizacijos jis turėjo pereiti į lyrinių niuansų, melodingų atkartojimų, siūbuojančios tonacijos kalbą, kurios sąskambiais ir harmonija remiasi gazelės sandara. Hafizo gazelėse plėtojami tie patys meilės, vyno, mirties motyvai. *Ąsotis vyno, mylima skaistveidė,— / Tik šitokį laimikį tu imi,— daugiau nereikia.* [26] Mylimoji apgaubta epitetų, metaforų, simbolių šydu, bet neturi individualaus veido, nes ir poeto pergyvenimas nėra individualios savimonės aktas, kaip Vakarų Europos lyrikoje, o pastovių emocinių situacijų ir abstrahuotos išminties išraiška. Gazelės neturi dramatiškos raidos: atskiri dvieiliai — tikri miniatiūriniai šedevrai — sudaro „deimantų vėrinį", o ne kylančią psichologinio proceso kreivę, kuri dažnai būna užslėpta ar vos numanoma [27]. Gazelės grožis nėra ekspresyvus (kaip Vakarų Europos lyrinio eilėraščio), o ramus, vienodas, pagrįstas dekoratyvinio piešinio mirgančia statika, mikroskopiškais atsikartojančių situacijų ir vaizdinių klišių kitėjimais, dviejų žinomų motyvų kontrapunktu, tylia asociacijų grandine ir nepaprastu muzikalumu (beraščiai tadžikai dar šio amžiaus pradžioje dainuodavo Hafizo gazeles [28]). L. Broga pajuto šios formos savitumą — jo gazelė nedubliuoja lie-

---

[23] *Брагинский И.* 12 миниатюр, с. 164.
[24] *Levy R.* Persian Literature, p. 82.

[25] *Брагинский И.* 12 миниатюр, с. 244.
[26] *Hafizas.* Gazelės. Vertė L. Broga. V., 1978, p. 36.
[27] *Рипка Ян.* История персидской и таджикской литературы, с. 262.
[28] *Брагинский И.* 12 миниатюр, с. 242.

tuviškos poetikos variantų, o pilna neįprasto melodingumo — svajingi nutęsimai, skaudus lengvumas, grakštus palytėjimas... *Prie šių durų ieškot ne šlovės, ne naudos atėjau,— / Aš čionai prisiglaust, iškamuotas bėdos, atėjau, / Aš į meilės dausas iš apmirusių tyrų einu, / Ir klajojęs ilgai, prie šalies man skirtos atėjau. / Pamačiau tavo juodas kasas ir į rojaus sodus, / Kur nuo medžio saldžios mandragoros man duos, atėjau.*[29] Jis nutiesia per visą kūrinį vientisą rimų grandinę *(išgerta—supilta—visata)*, išradingai surikiuoja rimus eilutės vidury prieš atsikartojantį žodį ar posakį *(Kur dvelkia girios r a m u m u — ateik! .. / Ją girdi akmens be j a u s m ų — ateik!*[30]*)*. Sąskambių pastovumas ir atsikartojimų simetrijos suteikia tekstui senoviško skambesio.

L. Broga išsaugo vaizdų specifiką, neatmiešdamas jos poetinėmis bendrybėmis. Rūpestingai perteikia poetinės retorikos figūras, pilnas iškilmingų mostų ir kurtuaziškų nusilenkimų *(Nusiminimo juodos žirklės man greit nukirps kantrybės siūlą)*. Išlaiko vaizdo netikėtumą ir žaižaruojančias metaforas (*Ateik, ateik: jau švelniai suokia geismų lakštingala many; Naktis nėščia, ir kokį rytą man pagimdys...*). Todėl lietuviškos gazelės turi persų lyrikos aromato ar bent atliepia tai iliuzijai, kurią yra sukūrę gausūs vertimai įvairiomis kalbomis.

L. Broga laikosi preciziško vertimo principų, nepripažindamas laisvų improvizacijų, paplitusių poetiniuose vertimuose. Bet precizija taip pat reikalauja aukų. Norėdamas išsaugoti visas sąvokas, vertėjas turi griebtis įtarpų, paaiškinimų, prijungimų, kas sustabdo eilutės bėgimą *(Kelk šią taurę prie lūpų visiems, kurie niūro, / Bet ir man — jeigu jie jos išgert nebegali — atnešk!* [31]). Rimų medžioklėje prisieina tenkintis ir mažareikšmiais žodžiais (*ta, šito, tai*), blankiai atrodančiais reikšmingose pozicijose. Aiškumo dėlei įvaizdžiai paliekami vienos prasmės lauke, netekdami simbolinių ir alegorinių aliuzijų (mylimoji pavadinama net visai šiuolaikiškai „draugu", kai daugelis komentatorių matė joje absoliučios meilės ar absoliučios tiesos simbolį). Bendros emocinės situacijos vienpusiškai sukonkretinamos *(Ir sopės tąsys — ne per amžius;* rusiškai *И бремя скорбей — не навечно)*, susiaurinant pagrindą filosofiniams apibendrinimams. Logiškieji prasmės vienetai, iškelti į pirmąjį planą, suvaržo asociatyvinius peršokimus, metaforų kibirkščiavimą, poetinio judesio graciją, ir dvieilis praranda aforizmo lakumą *(Nuo palaiminto vargo, nuo geismo myluoti tave / Amžinai kunkuliuoju, grumu lyg sujudęs ugnies virinys*[32]*)*. Dėl to lietuviškose gazelėse nedažnai išeinama į dvasinės ekstazės ir vidinės pilnatvės grynumą, kurį taip giliai buvo pajutęs, kaip persų lyrikos užslėptą centrą, S. Jeseninas cikle „Persų motyvai".

Toks aktyvus dėmesys klasikinei persų lyrikai (dvi vertimų knygos, o iš kinų ir japonų nė vienos) atsirado tik tarybiniais metais, kai lietuvių literatūra ėmė artimai bendrauti su Vidurinės Azijos tarybinių respublikų literatūromis, išlaikiusiomis „rytietišką stilių", o lietuvių rašytojai pabuvojo Bucharos ir Samarkando miestuose, kur kitados skambėjo farsi poezija.

L. Broga atliko gražų darbą, kurio per tiek metų nesiėmė poetai profesionalai,— įvedė į lietuvių poetikos arsenalą klasines rubajato ir gazelės formas. Žengtas dar vienas žingsnis — tiesa, kuklus, nes poetinis vertimas iš originalo vis dar nepasiekiama svajonė — į didžiąją Oriento poeziją, ligi šiol taip menkai žinomą lietuvių skaitytojui.

1979

[29] *Hafizas.* Gazelės, p. 47.
[30] Ten pat, p. 21.
[31] Ten pat, p. 24.
[32] Ten pat, p. 26.